

Heeft de imkerij nog een toekomst?

Afwachten of initiatief nemen?

Marleen Boerjan

De Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland snelt haar 100-jarig bestaan in 1997 tegemoet. In het kader hiervan wordt de geschiedenis van de bijenteelt door dr. W. Top uit Amsterdam onderzocht en beschreven voor een jubileumboek. Terugblikken dus, een goed initiatief dat wel, maar er zijn verschillende ontwikkelingen die bij mij de volgende vragen oproepen: 'Moeten we niet wat meer vooruit kijken en kan er nog een honderd-en-eerste verjaardag gevierd worden?' Ik zie een teruglopend aantal leden; werd BIJEN in 1992 nog in een oplage van 9.500 gedrukt, nu kunnen we volstaan met 8.500 exemplaren. Niet alleen de varroamijt of een eventueel te kleine bijenweide bedreigen de bijenvolken, ook de snelle verspreiding van het Amerikaans vuilbroed moet elke imker en vooral de imker-bestuurder zorgen baren. De overheids-bezuinigingen treffen de voorlichting en het onderzoek. Kortom wat staat de imkerij te wachten? Ik ben van mening dat we niet af moeten wachten maar zelf het heft in handen moeten nemen: 'wat willen we van de imkerij maken?', is dan ook de ondertitel die ik aan dit artikel, geschreven als bezorgd imker, zou willen toevoegen.

Bij het doorlezen van de meest recente nummers van BIJEN valt op dat er, ondanks de bovengenoemde negatieve ontwikkelingen, verspreid over het land groepen imkers actief zijn. Vaak zijn deze imkers georganiseerd in studiegroepen, actief als koningin-teler of bijenteeltleraar. Ondanks deze activiteiten van deze imkers kan ik mij niet aan de indruk onttrekken dat de imkerij langzaam afglijdt naar een ambacht uitgeoefend door een kleine groep gedreven imkers. De regionale of plaatstelijke groeperingen zorgen voor de informatie die zij nodig hebben, doen eventueel onderzoek en maken hun eigen materiaal (al dan niet gestandaardiseerd) of halen dit uit het buitenland. Met andere woorden, deze ambachtelijke imkers hebben een imkerorganisatie niet meer nodig. Dat is op zich geen probleem. Uiteindelijk zijn ook andere oude ambachten verdwenen: we dragen tegenwoordig allemaal schoenen, dus de klompenmaker is alleen nog als een toeristische attractie te zien, evenals de mandenmaker, de boekbinder en de glasblazer. Ik zou er geen enkele moeite mee hebben aan dit rijtje 'de imker' toe te voegen, als de imker geen andere maatschappelijke functie zou hebben dan een curiosum te zijn op een oude-ambachtenmarkt. Ik zie echter nog veel maatschappelijke functies voor de

35

Tabel 1: Overzicht van de veranderende maatschappelijke functies en doelstellingen van de huidige bijenhouderij.

maatschappelijke functie	1. bedrijfsmatig	2. hobby/recreatie	3. milieu-educatie	4. milieu-monitoring onderzoek	5. wetenschappelijk
doel van het bijenhouden	1. bestuiving. 2. honingproductie 3. wasproductie	1. vrije tijdsbesteding 2. bestuiving 3. honingproductie	opvoeding/onderwijs/bewustwording	bijenvolken voor het meten van de kwaliteit van het milieu	onderzoek naar gedrag ziekteresistentie, selectie, veredeling
organisatievorm	studiegroep een vereniging	individueel of in centra, school-biologische centra	milieu-educatie	onderzoeksinstituten onderzoeksinstituten, proefstation	universiteiten,
taak van de bijenhouders-organisaties	coördinatie, organisatie van markten	verzorgen van cursussen,	leveren van voorlichtings-materiaal	deskundigheid imkers	coördinatie, praktijkgericht onderzoek
noodzakelijk onderzoek	praktijkgericht: kastentypen, bestuiving, veredeling: haaldrift, resistentie	selectie op zacht-aardigheid en ziekteresistentie	selectie op zacht-aardigheid en ziekteresistentie	selectie op haaldrift type milieu-verontreiniging	praktijkgericht en fundamenteel onderzoek
financiering	lidmaatschap en of abonnement	lidmaatschap en gemeentelijke overheden	subsidie: landelijke (LNV/EU)	onderzoeksgelden (LNV/EU)	onderzoeksgelden

imkerij weggelegd en ik hoop dat het vervolg van dit artikel voor velen aanleiding zal zijn om mee te denken, te praten en te schrijven over de toekomst van de imkerij, zodat bij het honderdjarig bestaan van de grootste imkersorganisatie een frisse start van een nieuwe era ingeluid kan worden.

Maatschappelijke functies van de imkerij

Het doorbladeren van de eerste jaargangen van BIJEN laat zien dat de imkerij verschillende maatschappelijke functies vervult en het is, naar mijn mening, de taak van de organisaties deze functies zichtbaar te maken en te versterken. In de tabel heb ik mijn analyse van de verschillende functies samengevat. Ik heb daarbij geprobeerd een onderscheid te maken tussen doel en taak van de organisaties. Hieronder volgt een

36

De bedrijfsmatige imkerij

De bedrijfsmatig werkende imkers hebben als belangrijkste bron van inkomsten de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen. De produktie van zoveel mogelijk honing en eventueel was komen op een tweede respectievelijk derde plaats. Zij streven naar zo groot mogelijke volken met een goede haaldrift. Verder reizen de imkers het gehele seizoen naar de verschillende drachtgebieden.

Deze imkers zijn regionaal georganiseerd in een studiegroep om zoveel mogelijk ervaringen en eventueel materialen uit te wisselen.

Van de overkoepelende organisatie wordt verwacht dat er vakgerichte cursussen zijn, dat er bijen- en honingmarkten worden georganiseerd, dat afzet van de honing wordt gegarandeerd en dat onderzoek wordt geïnitieerd. Het onderzoek zal vooral gericht moeten zijn op de selectie van ziekte-resistente en hoogproductieve rassen. Belangrijk is ook het onderzoek naar bestuivingsmogelijkheden door bijen van tuin- en landbouwgewassen. De resultaten van dit onderzoek moeten in een maandblad worden gepubliceerd.

De hobby-imker

Het merendeel van de huidige imkers valt onder deze categorie. Deze imkers zijn geïnteresseerd in de natuur en houden bijen vooral als vrijetijdsbesteding. Zij zijn vaak geïnteresseerd in het sociale leven van de honingbij of in de biologie van de sociale insecten in het algemeen. De hobby-imker kan georganiseerd zijn in een vereniging maar zal daaraan vaak geen behoefte hebben. Hij haalt zijn kennis uit de imkersbladen en cursussen. De imkerorganisaties scheppen de rand-

voorwaarden voor het geven van verschillende typen cursussen variërend van één- of tweedaagse introducties tot de bekende beginners- en gevorderden cursussen. Ook zijn de organisaties verantwoordelijk voor de uitgave van een imkersblad waarin de hobby-imker antwoord krijgt op zijn of haar vragen.

Deze categorie imkers woont vaak in een relatief

Voorlichting geven, een belangrijke taak. foto J. Beetsma

dicht bebouwde omgeving en wil dus een zacht-aardige bij. Van de imkersorganisaties wordt verwacht dat ze de selectie van een zacht-aardige bij bevorderen. Verder kan ik me voorstellen dat er ten behoeve van dit type imker meer aandacht komt voor het houden van hommels, en mieren. Overigens hoeven deze imkers geen lid van de imkersorganisaties te zijn, via de cursusgelden en een (duurder) abonnement op een imkersblad dragen zij hun steentje bij.

Bijenhouden uit milieu-educatief oogmerk

Aan de ene kant wonen, werken en spelen we in een omgeving die steeds verder van de natuur af staat: de melk komt uit een pak, de ijsbergsla groeit in een plastic zak en de honing zit in een potje. Aan de andere kant neemt de belangstelling voor de natuur toe, juist omdat de kwaliteit van het milieu achteruitgaat. Het belang van meer aandacht voor natuur- en milieu-educatie wordt dan ook volledig onderkent. Schoolbiologische centra zijn niet meer uit het basis-onderwijs weg te denken. Ook verrijzen er op verschillende plaatsen milieu-educatie centra. In BIJEN wordt hieraan op gezette tijden aandacht besteed.

In deze centra horen bijen thuis, immers, is er een betere manier om aan de hand van de relatie bij en bloem de samenhang in natuur en milieu zichtbaar te maken? Elke imker weet dat er over het leven in een bijenvolk veel te vertellen valt en dat mensen die normaal geen oor voor de natuur hebben met open

mond luisteren naar het verhaal over de bijendans. Kortom, een imker in een milieu-educatief centrum kan voor velen een eerste en goede kennismaking met de natuur zijn.

Vanuit de imkersorganisaties zal het belang van de imkerij als middel voor milieu-educatie onder de aandacht van genoemde centra gebracht moeten worden.

De hobbyimker reist in verenigingsverband. foto M. Boerjan

De afdelingen kunnen een taak krijgen bij het onderhoud van de bijenvolken en het geven van voorlichting. De vereniging en bonden kunnen dit zowel financieel als materieel ondersteunen. Ik hoor de bestuurders al roepen: 'Maar daar hebben we geen geld voor'. Het is al eerder gezegd: 'Het belang van milieu-educatie wordt algemeen erkend' en dit heeft onder andere tot gevolg dat er beperkte subsidie-mogelijkheden zijn. Het is een taak van de imkersorganisaties deze mogelijkheden in kaart te brengen en in overleg met de afdelingen initiatieven te ontplooiën.

Het bijenvolk als snuffelpaai

De bloemvastheid en de grote actie-radius van bijen maken hen uitermate geschikt voor het registreren van de kwaliteit van het milieu rondom het bijenvolk. Het is bekend dat honing verzameld op bloeiende wegbermen meer zware metalen bevat dan die verzameld in een auto-arm natuurgebied. In de was kunnen resten van bestrijdingsmiddelen teruggevonden worden.

De heer L. Vroom van het Rijksinstituut voor de Kwaliteitskontrolle in de Landbouw (Rikilt-DLO) heeft op deze mogelijkheid gewezen tijdens een lezing voor de Algemene Ledenvergadering van de VBBN in maart 1990. Hij schetste een netwerk van bijenvolken gelegd over Nederland. Het DLO (Dienst Landbouwkundig Onderzoek) -instituut zou het onderzoek begeleiden

en uitvoeren en imkers zouden de bijenvolken onderhouden. Een dergelijk netwerk kan alleen van de grond komen als individuele imkers door de imkersorganisaties worden gemotiveerd hieraan hun medewerking te verlenen. Het is nooit duidelijk geworden welke acties er door de organisaties genomen zijn om het project van de heer Vroom te ondersteunen en nader uit te werken.

Onderwerp van onderzoek

Het sociale leven van bijen heeft sinds eeuwen de aandacht van wetenschappers getrokken. De resultaten van dit onderzoek zijn gebruikt om de praktijk van het bijenhouden te optimaliseren. Ook op dit moment vindt er nog onderzoek plaats dat in de praktijk toepasbaar blijkt. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek naar het gedrag van de varroamijt dat op de vakgroep Entomologie van de Landbouwwuniversiteit Wageningen in samenwerking met de Ambrosiushoeve plaatsvindt. De resultaten van dit onderzoek zijn gebruikt om biotechnische bestrijdingsmethoden te ontwikkelen. Op dit moment wordt een cursus over dit onderwerp voorbereid.

Bijen spelen een belangrijke rol bij de bestuiving van planten. De bijdrage, naast die van andere insecten, van bijen aan de verscheidenheid van de flora wordt dan ook algemeen onderkend. Bijenvolken kunnen worden ingezet in natuurgebieden voor het behoud van de plaatselijke flora. Voor een optimale benutting van deze functie van bijen blijft onderzoek echter noodzakelijk.

De vier eerder genoemde maatschappelijke functies kunnen pas goed uit de verf komen als er voldoende kennis en informatie voorhanden is over de 'kwaliteit' van de bijenvolken. Een eerste vereiste is dat er voldoende gezonde en produktieve bijenvolken beschikbaar zijn. Met het oog hierop is het van groot belang dat er een professioneel opgezet selectiestation komt met een programma dat gebaseerd is op wetenschappelijke kennis. Kennis ontbreekt van de erfelijkheid van bijvoorbeeld het opruimgedrag met betrekking tot parasieten en ziekten en het haalgedrag en dit zal door middel van wetenschappelijk onderzoek aangevuld moeten worden. De praktische kennis aanwezig bij de koninginneteeltgroepen is echter ook onontbeerlijk.

Het is een taak van de imkersorganisaties het wetenschappelijk onderzoek in stand te houden en te stimuleren. Voor financiering zal in samenwerking met de onderzoeksinstituten gezocht moeten worden naar bronnen in binnen- en buitenland.

Conclusie

In het voorafgaande heb ik een begin gemaakt met een analyse van de huidige bijenhouderij. Hierbij ben ik in de eerste plaats uitgegaan van de veranderende functie van de bijenhouderij in onze moderne samenleving. Uit deze analyse kan in elk geval geconcludeerd worden dat de imkerij wel degelijk een toekomst heeft.

Als het aan mij ligt worden er in de toekomst nog steeds studiedagen voor de bedrijfsmatige imker georganiseerd. Maar ook informatiedagen voor de hobby-imker en voorlichtingsdagen voor de imker die zijn of haar bijen op een schoolbiologisch centrum heeft staan. Er zullen imkers zijn die samen met wetenschappers hun bijen inzetten bij het meten van de kwaliteit van ons milieu en daarbij gegevens verzamelen over de kwaliteit van ons voedsel dat in de omgeving van een bijenvolk wordt geteeld.

In een droom zie ik een selectiestation waar imkers en wetenschappers veredelingsprogramma's uitvoeren zodat we in de toekomst met produktieve en ziekteresistente bijen kunnen imkeren. Het zou ideaal zijn als een dergelijk selectiestation op de Ambrosiushoeve gevestigd kan worden.

Verder zie ik een bijenbibliotheek, die, ten behoeve van het onderzoek en veel andere geïnteresseerde

lezers, voorzien is van de nieuwste boeken.

Het zal duidelijk zijn dat in een dergelijke organisatie van de bijenhouderij een vakblad voor imkers onontbeerlijk is. Een vakblad waarin elke imker iets van zijn gading vindt. Voorwaarde is dan wel dat er een of meerdere redactieleden zijn die zich in hun dagelijkse werk met bijenonderzoek bezig houden.

De overheidsbezuinigingen trekken een zware wissel op het bijenteeltonderzoek met als gevolg dat op korte termijn de Ambrosiushoeve zal verdwijnen en dat het onderzoek op de Landbouwwuniversiteit Wageningen zal worden beëindigd. Dat laatste betekent ook dat er geen gebruik meer gemaakt kan worden van andere faciliteiten van de Landbouwwuniversiteit.

In mijn ogen, wordt met het verdwijnen van deze onderzoeksinstellingen de bijenhouderij bijgezet in het rijtje klompen- en mandenmaker, de boekbinder en de glasblazer op de oude-ambachtenmarkt. Hiermee heb ik geen enkel probleem mits dit een weloverwogen besluit van de imkers, maar vooral van haar organisaties is geweest. Op dit moment laten we het gewoon gebeuren en dat is een slechte zaak. Ik hoop dat dit artikel een aanzet is tot discussie en de vorming van een groep gemotiveerde betrokkenen die zich met de toekomst van de bijenhouderij bezig willen gaan houden.

38

Buckfastdag Regio Noord

Op zaterdag 18 februari organiseert Regio Noord een Buckfastvoorlichtingsdag voor alle imkers, in het Elema College te Eelde, Legroweg 29 (Noordelijke Bijenmarktplaats).

Programma

- 10.00-10.15 uur: Opening en vaststelling bestuur. Het bestuur moet nog steeds officieel vastgesteld worden.
- 10.15-11.30 uur: Vuilbroed door Harry Dijkema aangevuld met de nieuwste videofilm.
- 11.30-12.15 uur: Presentatie teeltgroepen en bevruchtungsstations, zoals Ameland, Buckland, Fevel dal en Hondsrug, en de bevruchtungsstations bij de Eemshaven, Blija en in de Staatsbossen te Gieten.
- 12.30-13.15 uur: Pauze. Soep is verkrijgbaar en een aantal handelaren is aanwezig met Buckfast

en koninginneteeltemateriaal. Gelegenheid om loten te kopen.

- 13.15-13.30 uur: In een pauze worden vaak ervaringen uitgewisseld wat soms ook weer vragen opwerpt. Gaarne geven we de gelegenheid om met elkaar van gedachten te wisselen.
- 13.30-15.00 uur: dhr. J.J. Videle, met als onderwerp 'Vliegprestaties van bijen'.

We hebben een loterij met leuke prijzen waaronder vier Buckfastkoninginnen. Het bestuur zou het op prijs stellen wanneer een aantal leden zich zou aanmelden als bestuurslid. Dit is mogelijk tot voor de vergadering.

Iedereen is van harte welkom, de entree bedraagt f2,50. Inl.: E. Meijberg, Zijtak 28, Odoornerveen, 05919-13833.